

Лекція

Класифікація природних лук.**План заняття:**

1. Сучасний стан природних кормових угідь України.
2. Класифікація природних лук: суходільні луки, заплавні, лісові, гірські та болотні та їх характеристика.

Посилання на відео: <https://www.youtube.com/watch?v=OJdYPeuerjg>

Сучасний стан природних кормових угідь України.

Луківництво, як галузь сільського господарства є складовою частиною кормовиробництва. Це система організаційних, технологічних та економічних заходів, спрямованих на підвищення продуктивності природних кормових угідь, їх раціональне використання і покращення, а також створення сіяних сіножатей і пасовищ з метою виробництва якісних кормів без шкоди для довкілля. Луки займають 25 % площі рослинного покриття Землі. Луківництво, як наукова дисципліна, вивчає ботанічну і біологічну характеристику лучних трав і технологію їх вирощування і тісно пов'язано з ґрунтознавством, загальним землеробством, рослинництвом та іншими дисциплінами. Головним завданням луківництва є 1- забезпечення сільськогосподарських тварин пасовищним кормом, 2- заготівля на зиму сіна, сінажу, силосу, трав'яного борошна, брикетів і гранул з рослинної сировини, отриманої з природних кормових угідь, 3- поліпшення і раціональне використання природних кормових угідь, 4- створення високопродуктивних сіяних сіножатей і пасовищ. В луківництві широко використовуються терміни „луки”, „сіножаті”, „пасовища”. 2 За А.М. Дмитрієвим луками називають ділянки земної суши, зайняті багаторічною мезофітною рослинністю, яка утворює трав'яний покрив або травостій. У літературі і практиці розповсюджені терміни, що вказують на спосіб використання рослинності: сінокоси (сіножаті) – ділянки природних і сіяних кормових угідь, призначені для сінокосіння та виробництва консервованих кормів – сіна, сінажу, силосу; пасовища – ділянки, травостої яких використовуються для випасання тварин. Корми із сіножатей і пасовищ - повноцінні за поживністю, збалансовані за протеїном, містять вітаміни та макро- і мікроелементи. Пасовищна трава є найдешевшим кормом. З поліпшених пасовищ і сіножатей одержують 200- 250 ц/га пасовищного корму, 50-80 ц/га сіна. Один кілограм сухого лучного корму містить 0,8-0,9 к.од. або за поживністю наближається до концентрованих кормів. Площа природних кормових угідь в Україні за останні роки зменшилась з 6,8 млн га до 5,4 млн га. З цієї площі сіножаті складають 1,5 млн га і пасовища 3,5 млн. га Зменшились площі, на яких проводиться поверхневе і докорінне поліпшення. Різко знизилась продуктивність кормових угідь. Урожай сіна за останні роки не перевищує 14-15 ц/га, а пасовищної маси - 58 ц/га. Погіршився культуртехнічний стан природних сіножатей і пасовищ. У багатьох

господарствах вони заросли чагарником, значні площі перезволожені, мають кислі або засолені ґрунти і потребують проведення на них меліоративних заходів. Великі площі взагалі непридатні для використання і поліпшення. На сучасному етапі розвитку кормовиробництва в загальному балансі кормів частка кормів сіножатей та пасовищ залишається низькою і становить близько 5–7 %. Це пояснюється незадовільним станом природних кормових угідь ті їх низькою продуктивністю (не більше 3–5 ц к.од./га). Високу продуктивність сіножатей і пасовищ можна забезпечити систематичним поверхневим і докорінним їх поліпшенням. Проведення тільки нескладного поліпшення підвищує продуктивність угідь в 1,5-2,0 рази, а докорінного поліпшення — в 4-5 і більше разів. При раціональному використанні сіножатей та пасовищ можна одержувати до 80–140 ц к.од. На покращених природних і сіяних сіножатях і пасовищах одночасно з підвищенням урожайності кормів, покращується і їх якість. Поліпшення природних сіножатей й пасовищ і підвищення їх продуктивності можливе лише при впровадженні наукових досягнень у лучне кормовиробництво. У першу чергу це впровадження прогресивних з енергозберігаючих технологій поверхневого і докорінного поліпшення лук, використання рекомендованих високопродуктивних траво - і сортосумішей для залуження, зокрема тих, які одночасно дозрівають, запровадження ефективних систем удобрення сіножатей і пасовищ з використанням при залуженні сидератів і біогумусу. Значну роль у підвищенні продуктивності природних угідь відіграє також раціональне використання сіножатей і пасовищ, селекція і насінництво трав, вдосконалення технології заготівлі і зберігання кормів.

Класифікація природних лук: суходільні луки, заплавні, лісові, гірські та болотні та їх характеристика.

Природні кормові угіддя в Україні займають площу 5,4 млн.га. З них на Поліссі - 1,4 млн га, в Лісостепу - 1,5 млн га і в Степу 2,6 млн га, а їх частка в структурі сільськогосподарських угідь відповідно до зон складає 30%, 18,7%, 13,9%. Найбільшу площу в структурі сільськогосподарських угідь сіножаті і пасовища займають в зоні Полісся. Природні кормові угіддя класифікують у двох напрямках: фітоценологічному і фітотопологічному. Фітоценологічна (фітон – рослина, ценоз-угрупкування) класифікація заснована на характеристиці ознак, властивих рослинності (флористичний склад, зовнішній вигляд, особливості будови). За цією класифікацією виділяють злакові, бобово-злакові, злаково-різнотравні, осокові, типчаково-ковилові та інші типи луків. Фітотопологічна (фітон - рослина, топос - місце) класифікація заснована на відмінності і подібності умов росту і місцезнаходженню рослинності. У зв'язку з тим, що при класифікації природних кормових угідь важливо знати не тільки видовий склад рослинності, а також умови і місцезнаходження, згадані вище напрямки класифікації доповнюють одна одну. Згідно з фітотопологічною класифікацією, природні кормові угіддя поділяють на класи: материкові (рівнинні суходільні, низинні та западинні), заплавні, гірські, болотні та ін. Класи поділяються на підкласи, а останні – на типи луків. Суходільні луки розташовані на підвищених елементах рельєфу. Вони поділяються на типи: абсолютні суходоли, суходоли

нормального зволоження, суходоли тимчасово надмірного зволоження. Низинні та западинні луки розміщуються на знижених елементах рельєфу з близьким заляганням ґрунтових вод, що часто є причиною стійкого і тимчасового підвищеного зволоження і навіть заболочування. На вологих 4 низинних луках з бідними піщаними ґрунтами в травостой переважають такі трави, як біловус стиснутий, щучник дернистий, мітлиця звичайна і собача, костриця червона і овеча, тонконіг лучний, осока просяна та ін. Використовуються переважно для випасання. Потребують докорінного поліпшення, удобрення і вапнування. Урожайність цих лук 7-12 ц/га сухої маси. На низинних луках з дерновими, лучними та дерново-глейовими супіщаними і суглинистими ґрунтами в травостой поширені такі трави, як тимофіївка лучна, костриця лучна, мітлиця велетенська, тонконіг лучний, звичайний і болотний, щучник дернистий, конюшина лучна і повзуча, лядвенець рогатий, люцерна хмелевидна. Використовуються ці луки як сіножаті і пасовища. Урожайність сіна доброї якості 15-20 ц/га. Заплавні луки розташовані в долинах (заплавах) річок. Площа заплавних лук в Україні становить 1,9 млн га у заплавах малих річок і 0,6 млн га у заплавах великих і середніх річок. Заплавні луки майже щорічно заливаються водою, після спадання якої залишається намул, багатий поживними речовинами. За тривалістю затоплення ці луки поділяють на тривалозаплавні (вода знаходиться в заплаві понад 30 днів), короткозаплавні (вода стоїть у заплаві до 15 днів). Не витримують затоплення (або погано витримують) буркуни, пирій, житняки, еспарцет, зимуючий горох, ріпак та ін. Короткотривале затоплення (12-15 діб) витримують грястиця збірна, райграс високий, люцерна; середньовитривалими до затоплення (25–30 діб) є тимофіївка лучна, тонконіг лучний, костриця лучна, конюшина рожева, солодка звичайна; довготривале затоплення (понад 30 діб) витримують стоколос безостий, канарник очеретоподібний, бекманія звичайна, лисохвіст лучний, ситники, осока струнка, чина болотна та лучна. За ступенем зволоження заплавні луки поділяють на типи: луки високого рівня (сухі луки) – на підвищених формах рельєфу, підґрунтові води глибше 1,5 м; луки середнього рівня (вологі луки) – з глибиною залягання ґрунтових вод 0,5–1,5 м; луки низького рівня (заболочені луки) – на понижених елементах рельєфу. Болотні луки характеризуються постійним надмірним зволоженням, наявністю торфовищ, глибиною від 30 см до 4 м і більше. Поділяють на типи: низинні (ефтрофні) – в рослинному покриві переважають високорослі осоки, очерет, рогіз, болотне різнотрав'я (потребують осушення), верхові (оліготрофні) – вкриті суцільним килимом сфагнових мохів із зрідженою осоковою рослинністю (для корму виробництва не придатні), перехідні (мезотронні) – характерне поєднання видів рослин, що ростуть як на низинних, так і на верхових болотних угіддях.